

Студентски пројекат из предмета
Теорија електричних кола
2025/2026

Инвертујући појачавач, филтер ниских фреквенција

Тим 19

Студенти: Јаков Павловић 24/0223, Дарко Николић 24/0047

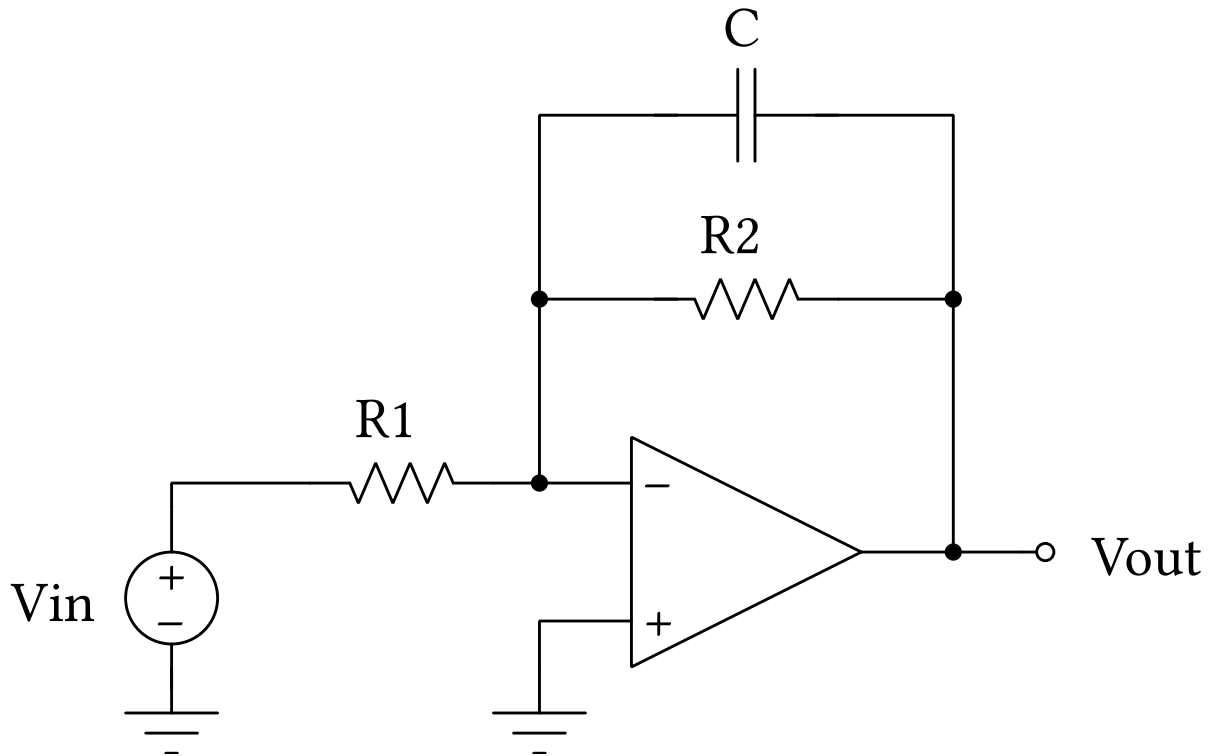
Наставник: др Никола Баста, доцент

Садржај

1. Задатак	3
2. Прорачун	3
3. Симулација	6
4. Мерење	8
Референце	9

1. Задатак

Задатак је анализирати, саставити и измерити одзив следећег кола.

Слика 1: Шема електричног кола

Ово коло представља појачавачки инвертујући филтер ниских фреквенција[1]. У даљем раду ћемо одредити на који начин се подешавањем његових параметара може добити жељени ефекат.

2. Прорачун

За потребе прорачуна подразумеваћемо да је операциони појачавач идеалан. У реалности операциони појачавач ће бити напајан спољашњим напајањем. О томе шта ово значи за наш појачавач биће више речи у одељку о симулацији кола.

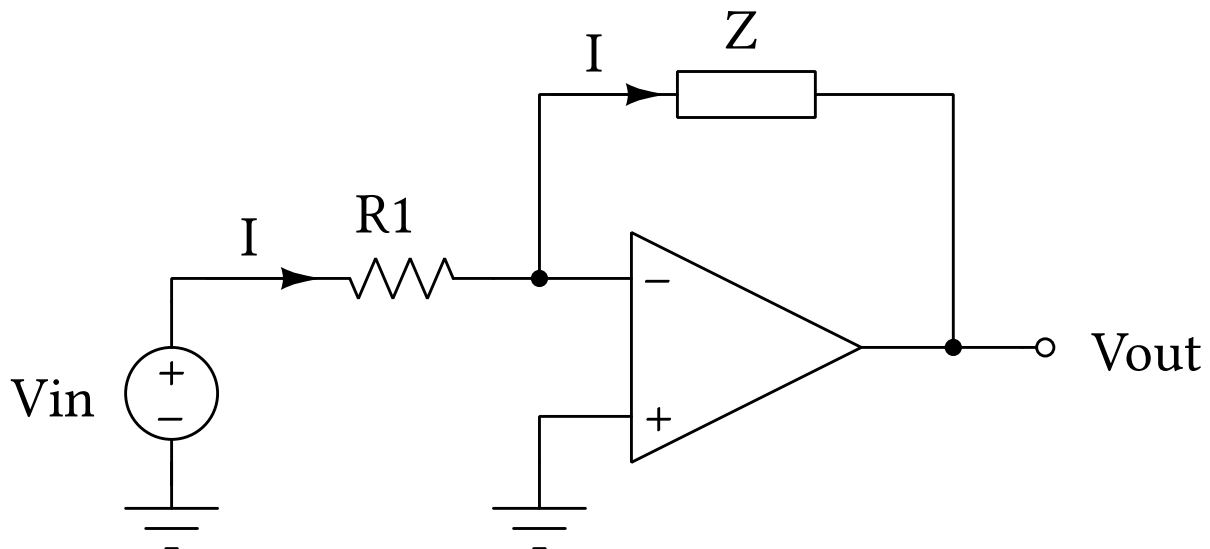
Дато коло ћемо анализирати за простопериодични улазни напонски сигнал $V_{in} = A \sin(\omega t + \varphi)$. Како је коло релативно ниске комплексности решићемо га ручно, у комплексном домену.

Желимо да изразимо излазни напон V_{out} преко улазног напона V_{in} и параметара кола R_1 , R_2 и C .

Заменићемо паралелну везу отпорника R_2 и кондензатора C еквивалентном импедансом Z вредности

$$\underline{Z} = \frac{R_2 \cdot \frac{1}{j\omega C}}{R_2 + \frac{1}{j\omega C}} = \frac{R_2}{1 + j\omega R_2 C} \quad (1)$$

као на слици Слика 2.

Слика 2: Трансформисано електрично коло

Сада је струја кроз R_1 и Z једнака. Означимо је са I . Приметимо ли још да је чвор кола који одговара инвертујућем терминалу идеалног операционог појачавача једнак нули, можемо израчунати струју I примењујући КЗН као

$$\underline{I} = \frac{V_{in}}{R_1} \quad (2)$$

Сада лако проналазимо излазни напон V_{out} као

$$\underline{V_{out}} = -\underline{Z}\underline{I} = -\frac{R_2}{1 + j\omega R_2 C} \cdot \frac{V_{in}}{R_1} = -\frac{R_2}{R_1} \cdot \frac{1}{1 + j\omega R_2 C} \cdot V_{in} \quad (3)$$

Овај резултат можемо представити и у облику преносне функције $H(\omega)$

$$\underline{H}(\omega) = \frac{\underline{V_{out}}}{\underline{V_{in}}} = -\frac{R_2}{R_1} \cdot \frac{1}{1 + j\omega R_2 C} \quad (4)$$

Односно за ефективне вредности можемо писати

$$H(\omega) = \frac{R_2}{R_1} \cdot \frac{1}{\sqrt{1 + (\omega R_2 C)^2}} \quad (5)$$

Јасно је да се максимално појачање добија када $\omega \rightarrow 0$ и одређено је односом вредности отпорника

$$A = -\frac{R_2}{R_1} \quad (6)$$

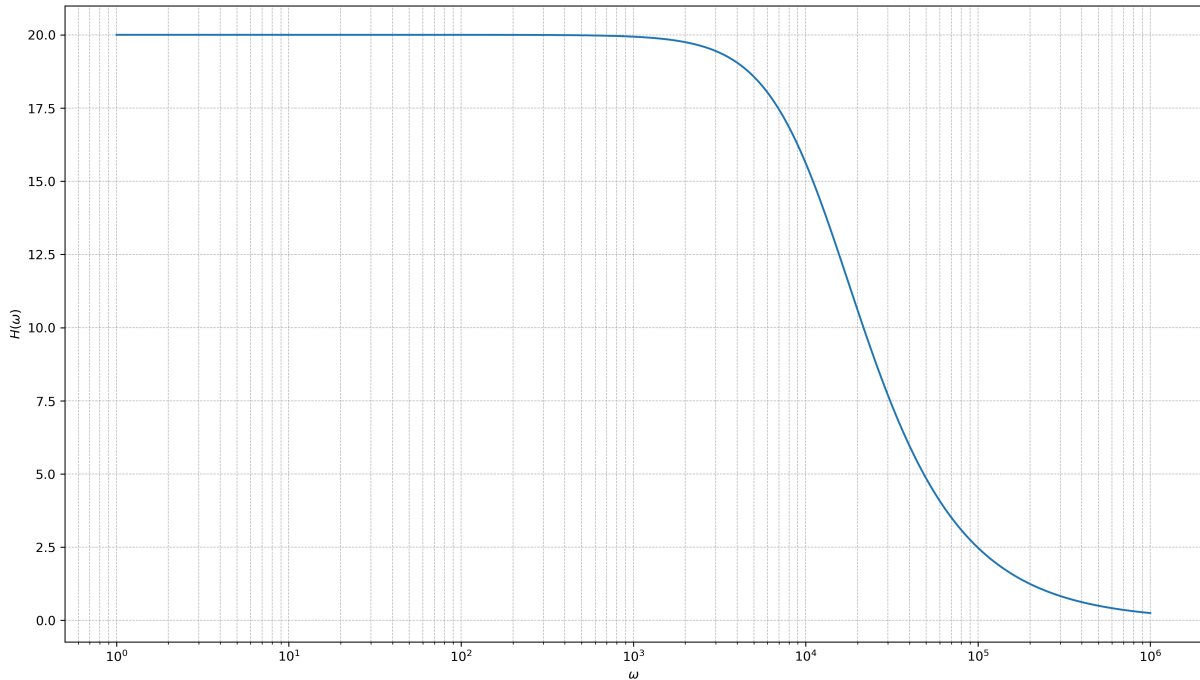
Други члан у овом изразу

$$\frac{1}{\sqrt{1 + (\omega R_2 C)^2}} \quad (7)$$

нам је интересантнији из перспективе филтрирајућег дела овог кола. Њега можемо учинити врло слабо зависним од ω за мале вредности ω узимајући кондензатор C вредности реда nF и отпорник R_2 реда k Ω , јер је онда њихов производ реда $\sim 10^{-6}$.

Овиме смо показали да се погодним избором параметара у колу може диктирати појачање и истовремено постићи жељени ефекат филтрирања ниских фреквенција.

График преносне функције $H(\omega)$ дат је на слици Слика 3, за вредности параметара $R_1 = 1 \text{ k}\Omega$, $R_2 = 20 \text{ k}\Omega$ и $C = 4 \text{ nF}$. Приметимо да се појачање од 20 пута одржава на снази у јако великом опсегу фреквенција, све до наглог пада негде након 10^3 Hz . Ово је управо понашање које смо желели да постигнемо!

Слика 3: График зависности преносне функције од фреквенције сигнала у логаритамској скали за $R_1 = 1 \text{ k}\Omega$, $R_2 = 20 \text{ k}\Omega$ и $C = 3.9 \text{ nF}$

Карактеристично је да се појачања изражавају у децибелима, као

$$G = 10 \log \left(\frac{P_{\text{out}}}{P_{\text{in}}} \right) \quad (8)$$

где су P_{in} и P_{out} снаге улазног, односно излазног сигнала. Како су снаге пропорционалне квадратима одговарајућих напона, то можемо писати

$$G = 10 \log \left(\frac{V_{\text{out}}^2}{V_{\text{in}}^2} \right) = 20 \log \left(\frac{V_{\text{out}}}{V_{\text{in}}} \right) = 20 \log H(\omega) \quad (9)$$

Изразено у децибелима, максимално појачање из претходног примера износи $20 \log_{10}(20) \approx 26 \text{ dB}$.

Дефинишемо граничну фреквенцију филтера f_{cutoff} као ону фреквенцију при којој је појачање снаге сигнала једнако половини максималног појачања, а како је снага пропорционална квадрату напона, то је:

$$H(2\pi f_{\text{cutoff}}) = \frac{1}{\sqrt{2}} H(0) \quad (10)$$

$$\frac{1}{\sqrt{1 + (2\pi f_{\text{cutoff}} R_2 C)^2}} = \frac{1}{\sqrt{2}} \quad (11)$$

$$\Rightarrow f_{\text{cutoff}} = \frac{1}{2\pi R_2 C} \quad (12)$$

За претходно поменуте вредности $R_1 = 1 \text{ k}\Omega$, $R_2 = 20 \text{ k}\Omega$ и $C = 3.9 \text{ nF}$ добија се гранична фреквенција

$$f_{\text{cutoff}} = \frac{1}{2\pi \cdot 20 \text{ k}\Omega \cdot 3.9 \text{ nF}} \approx 2 \text{ kHz} \quad (13)$$

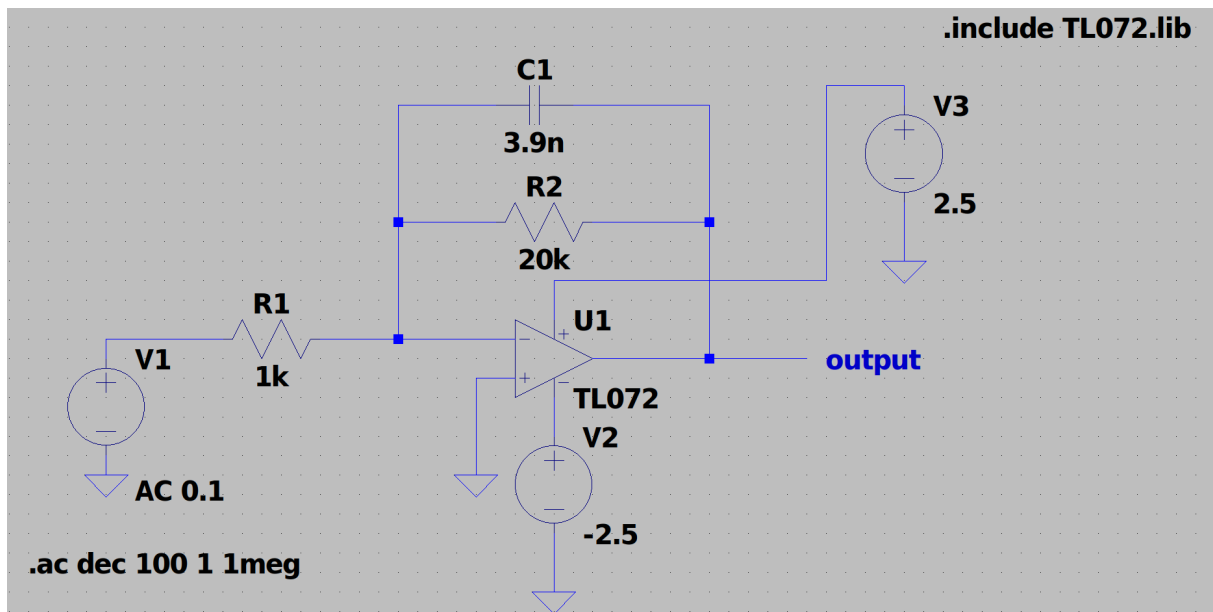
Такође, на основу једначине Једначина 4, видимо да преносна функција садржи негативан предзнак. Ово указује на то да је коло конфигурисано као инвертујући појачавач, што у фазном домену одговара померају од 180° за ниске фреквенције. Са порастом фреквенције, присуство кондензатора C у грани повратне спреге додатно мења фазну разлику како се приближавамо граничној вредности.

3. Симулација

За симулацију кола коришћен је програм LTSpice[2]. Увезен је модел TL072 са странице произвођача[3].

У програму је исцртана шема (Слика 5) према задатим параметрима:

- Коришћен је модел операционог појачавача TL072.
- Напајање појачавача је изведено са симетричних $+2.5V$ и $-2.5V$.
- Вредности пасивних компоненти су постављене на $R_1 = 1 \text{ k}\Omega$, $R_2 = 20 \text{ k}\Omega$ и $C = 3.9 \text{ nF}$.
- Извршена је AC Analysis са децималном поделом (100 тачака по декади) у опсегу фреквенција од 1Hz до 1MHz.

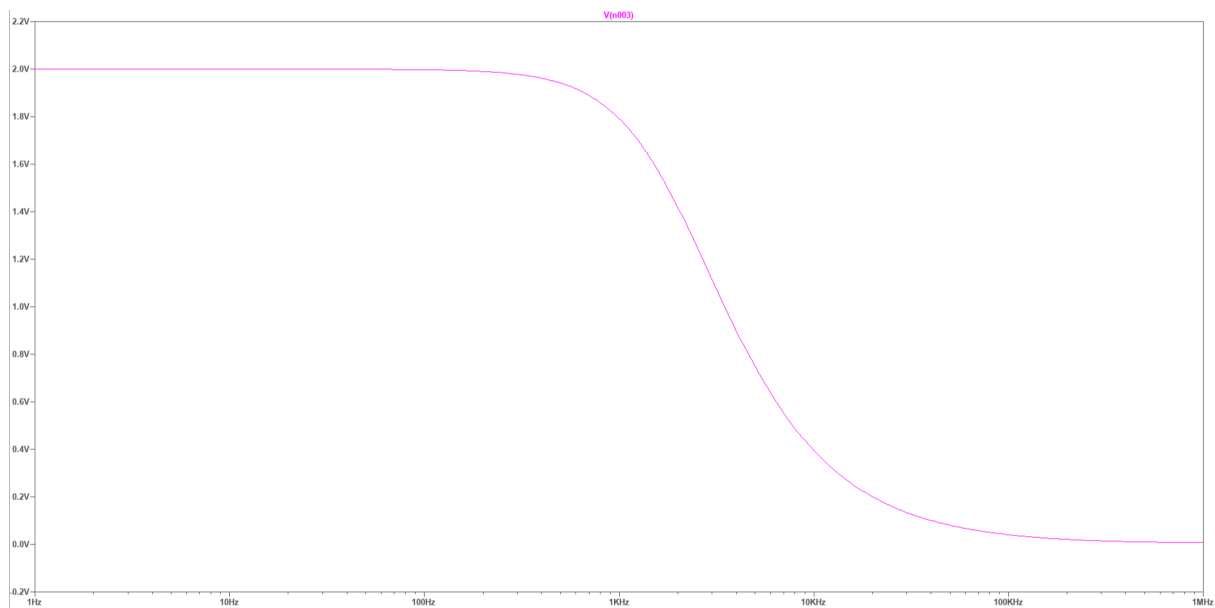

Слика 4: Шема електричног кола симулираног у програму LTSpice

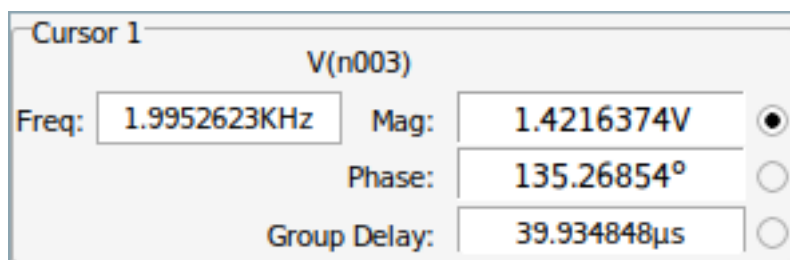
Симулација у LTSpice софтверу је у потпуности потврдила наше прорачуне. Погледајмо кључне аспекте:

- Појачање: На ниским фреквенцијама добили смо појачање од тачно 20 пута (26 dB). То нам говори да модел појачавача TL072 ради стабилно и да на ниским учестаностима отпорници R_1 и R_2 диктирају све.
- Гранична фреквенција: Помоћу курсора смо измерили пад од -3 dB на учестаности од 1.995 kHz. Ово се скоро савршено поклапа са нашом теоријском вредношћу од око 2 kHz. После ове тачке, појачање нагло опада, што је управо оно што желимо од филтера ниских фреквенција.
- Фаза: На самој граничној фреквенцији фаза износи око 135° . То је логично, јер појачавач окреће фазу за 180° , а кондензатор у повратну спрегу додаје кашњење од још -45° .

Укратко, симулација је доказала да коло у реалним условима (са правим компонентама попут TL072) ради баш онако како смо замислили на папиру.

Слика 5: Појачање добијено симулацијом

Слика 6: Очитане вредности на граничној фреквенцији помоћу курсора

4. Мерење

TODO: у договору са професором направити одговарајуће табеле за резултате, приложити слике мерења и прокоментарисати резултате

Табела 1: Пример табеле

Volume	Parameters
$\pi h \frac{D^2 - d^2}{4}$ (14)	h : height D : outer radius d : inner radius
$\frac{\sqrt{2}}{12} a^3$ (15)	a : edge length

Референце

- [1] „Analog Engineer’s Circuit Amplifiers Low-Pass, Filtered, Inverting Amplifier Circuit“. [На Интернету]. Available at: https://www.ti.com/lit/an/sboa293a/sboa293a.pdf?ts=1766099574662&ref_url=https%253A%252F%252Fduckduckgo.com%252F
- [2] „LTSpice“. [На Интернету]. Available at: <https://www.analog.com/en/resources/design-tools-and-calculators/ltspice-simulator.html>
- [3] „TL072 Operational Amplifier Spec“. [На Интернету]. Available at: <https://www.ti.com/product/TL072#design-development>